

УДК 373.3.015.31:7

Тодосієнко Н.Л. Методологічні підходи до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва / Н.Л. Тодосієнко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, №58. Вінниця, 2019. С.38 - 41. (індексується в міжнародній базі Index Copernicus).

Тодосієнко Н.Л.

Тодосиенко Н.Л.

Todosienko N.L.

Методологічні підходи до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва

Методологические подходы к формированию эстетического восприятия у младших школьников средствами искусства

Methodological approaches to the formation of aesthetic perception in children of junior school age.

Ключові слова: естетичне сприймання, молодший шкільний вік, комплекс мистецтв, методологічні підходи, мистецька діяльність, творчий потенціал, позакласні форми роботи, художня творчість.

Ключевые слова: эстетическое восприятие, младший школьный возраст, комплекс искусств, методологические подходы, художественная деятельность, творческий потенциал, внеклассные формы работы, художественное творчество.

Key words: aesthetic perception, artistic activity, artistic creativity, complex of arts, creative potential, extracurricular forms of work, junior school age, methodological approaches.

Анотація. В статті висвітлено актуальні проблеми естетичного виховання особистості молодшого школяра, обґрунтовано методологічні підходи до формування естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку та впровадження їх у освітній процес сучасної школи, максимальне використання

творчого потенціалу учнів. Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробацію комплексу методів активізації, дослідження розвитку естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку, педагогічного потенціалу використання комплексу мистецтв у контексті формування творчої, високодуховної особистості дитини, культури естетичного сприймання молодших школярів та оволодіння цілісною системою знань про мистецтво в позакласних формах виховної роботи.

Аннотація. В статті освітлені актуальні проблеми естетичного виховання особистості молодшого школяра, обґрунтовані методологічні підходи до формування естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку та їх впровадження в освітній процес сучасної школи, максимальне використання творчого потенціалу учнів. Для досягнення цілей були здійснені підбір, розробку й апробацію комплексу методів активізації, дослідження розвитку естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку, педагогічного потенціалу використання комплексу мистецтв у контексті формування творчої, високодуховної особистості дитини, культури естетичного сприймання молодших школярів та оволодіння цілісною системою знань про мистецтво в позакласних формах виховної роботи.

Abstract. In the article the actual problems of aesthetic education of the personality of the junior pupil are highlighted, methodological approaches to the formation of aesthetic perception in children of junior school age and their introduction in the educational process of the modern school, the maximum use of creative potential of students are substantiated. To achieve the goal, the selection, development and testing of the complex of activation methods, the study of the development of aesthetic perception in children of junior school age, the pedagogical potential of using the complex of arts in the context of the formation of a child's creative, high-spiritual personality, aesthetic perception culture of junior pupils and the acquisition of a coherent knowledge system about art was carried out. in extracurricular forms of educational work. The purpose of the paper is to determine the main methodological approaches to the formation of aesthetic perception of younger students by means of art, the disclosure of their essence in modern conditions, to prove their necessity and expediency in the educational process of elementary school. Accordingly, the goals are

defined by the following tasks: to consider the use of the potential of methodological approaches to the organization of the process of aesthetic education in elementary school; to define forms and methods of activation of aesthetic perception of children of elementary school age, which are connected with artistic activity.

УДК 373.3.015.31:7

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Н.Л.Тодосієнко

orcid.org/ 0000-0001-9473-2357

В статті висвітлено актуальні проблеми естетичного виховання особистості молодшого школяра, обґрунтовано методологічні підходи до формування естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку та впровадження їх у освітній процес сучасної школи, максимальне використання творчого потенціалу учнів. Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробацію комплексу методів активізації, дослідження розвитку естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку, педагогічного потенціалу використання комплексу мистецтв у контексті формування творчої, високодуховної особистості дитини, культури естетичного сприймання молодших школярів та оволодіння цілісною системою знань про мистецтво в позакласних формах виховної роботи.

Ключові слова: *естетичне сприймання, молодший шкільний вік, комплекс мистецтв, методологічні підходи, мистецька діяльність, творчий потенціал, позакласні форми роботи, художня творчість.*

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO FORMING AESTHETICAL
RESISTANCE TO THE MORE SCHOOLS BY ARTICLE**

One of the important tasks of the modern humanist-oriented upbringing of the younger generation is the creation of conditions for the gradual transition of the student from the reproductive to the creative level of development, which takes place through communication and activities, the direct inclusion of students in the system of artistic and aesthetic relations, the sphere of perception of various types of art, the acquisition of artistic- aesthetic knowledge and experience, own creative activity. In the conditions of the new Ukrainian school the task of full-fledged development of the person, which involves the comprehensive identification of its potential, abilities, talents, increase of cognitive activity and positive motivation of education, arises.

In the article the actual problems of aesthetic education of the personality of the junior pupil are highlighted, methodological approaches to the formation of aesthetic perception in children of junior school age and their introduction in the educational process of the modern school, the maximum use of creative potential of students are substantiated. To achieve the goal, the selection, development and testing of the complex of activation methods, the study of the development of aesthetic perception in children of junior school age, the pedagogical potential of using the complex of arts in the context of the formation of a child's creative, high-spiritual personality, aesthetic perception culture of junior pupils and the acquisition of a coherent knowledge system about art was carried out. in extracurricular forms of educational work. The purpose of the paper is to determine the main methodological approaches to the formation of aesthetic perception of younger students by means of art, the disclosure of their essence in modern conditions, to prove their necessity and expediency in the educational process of elementary school.

Accordingly, the goals are defined by the following tasks: to consider the use of the potential of methodological approaches to the organization of the process of aesthetic education in elementary school; to define forms and methods of activization of aesthetic perception of children of elementary school age, which are connected with artistic activity.

Key words: *aesthetic perception, artistic activity, artistic creativity, complex of arts, creative potential, extracurricular forms of work, junior school age, methodological approaches,*

В умовах нової української школи постає завдання повноцінного розвитку особистості, який передбачає всебічне виявлення її потенціалу, здібностей, талантів, підвищення пізнавальної активності та позитивної мотивації навчання. Одним із важливих завдань сучасного гуманістично орієнтованого виховання молодого покоління є створення умов для поступовою переходу школяра від репродуктивного до творчого рівня розвитку, яке відбувається через спілкування і діяльність, безпосереднє включення учнів у систему художньо-естетичних відносин, сферу сприймання різних видів мистецтва, придбання художньо-естетичних знань і досвіду, власну творчу діяльність.

Актуальність дослідження полягає в деяких протиріччях, а саме: теорією і практикою, коли мистецтво не завжди використовуються для ефективного та результативного формування естетичного сприймання у молодших школярів, як на уроці, так і в позакласній виховній роботі; потребою суспільства сформувати в учнів цілісне світосприймання і світовідчуття, забезпечити розвиток естетичних ідеалів і смаків, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства, і недостатнє використання для цієї мети позакласних форм естетично-виховної роботи; актуальними завданнями, які стоять перед системою середньої освіти з питань виховання, коли пробуджується у дітей інтерес до мистецтва, відбувається залучення до музики та художньо-творчої діяльності, а початкова ланка освіти, яка покликана сформувати в учнів цілісне естетичне світосприймання і світовідчуття, ще недостатньо забезпечує умови для розвитку естетичних ідеалів і смаків дітей, мало використовує принцип синестезії та інтеграції, комплексного застосування мистецтва для формування у дітей почуття прекрасного та відповідальності за збереження культурних надбань суспільства. Важливим фактором на шляху активізації цього процесу в культурно-освітній галузі є використання потенціалу методологічних підходів до організації освітнього процесу в початковій школі.

Результати аналізу відповідних літературних джерел, ознайомлення з практикою роботи закладів середньої освіти показують, що питання формування естетичного сприймання у молодших школярів у світлі сучасних концепцій ще не

знайшло належного розв'язання, а технології, опанування дисциплін естетичного циклу не відповідають зростаючим вимогам сьогодення, недостатньо розробленим залишається розвивально-виховний аспект.

Естетичне виховання особистості є предметом дослідження багатьох діячів педагогічної науки. Дослідження загальної та вікової психології, психології мистецтва (В.Алексеева, Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, О.Запорожець, Л.Виготський, М.Гальперін, О.Леонтьєв, В.Москалець, В.Ядов та ін.) сприяли визначенню психологічних аспектів формування естетичних почуттів, мислення, розвитку можливостей молодших школярів, умов їх художньо-творчої самореалізації. Формування у дітей та молоді естетичних ідеалів, потреб, ціннісних і орієнтацій отримало авторську інтерпретацію в працях В.Бутенка, М.Даденкова, Є.Квятковського, С.Мельничука, В.Кудіна, Є.Подольської, О.Рудницької, Г.Тарасенко, А.Щербо. Питання творчого розвитку особистості вивчається в працях дослідників минулого та сучасності, а саме Дж. Гілфорд, В.Моляко, С.Рубінштейн, Е.Торренс, В.Фрицюк, О.Щолокова. Базові принципи формування творчого мислення у молодших школярів викладені у багатьох працях В. Григор'євої, Н.Крилової, О.Савченко.

Мета статті полягає у визначенні основних методологічних підходів до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва, розкритті їх сутності за сучасних умов, доведенні їх необхідності та доцільності у виховному процесі початкової школи.

Відповідно мети визначено наступні завдання: розглянути використання потенціалу методологічних підходів до організації процесу естетичного виховання в початковій школі; визначити форми і методи активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку, які пов'язані з мистецькою діяльністю.

Ціннісне ставлення до мистецтва формується у процесі естетичного виховання і виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом. Особистість, якій властиве це ставлення, володіє системою елементарних мистецьких знань, адекватно сприймає художні твори, здатна збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва, прагне та вміє здійснювати творчу діяльність у мистецькій сфері.

Естетичне виховання спрямоване на розвиток у зростаючої особистості широкого спектра почуттів — здатності збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва. Важливим є сприймання об'єктів довкілля як естетичної цінності, ерудиція у галузі мистецтва (володіння системою елементарних мистецьких знань, понять, термінів, адекватне сприйняття художніх творів, творча діяльність в мистецькій сфері), власний погляд на світ, здатність радіти за інших як ознака духовної зрілості. Використовуючи мистецтво як основний чинник естетичного виховання, педагог враховує вікові особливості школярів: відкритість учнів початкової школи до сприймання художніх творів, їхню емоційну мобільність та готовність з насолодою виконувати творчі завдання.

Молодший шкільний вік є важливим у становленні особистості дитини, так як саме тоді закладаються основи особистісного розвитку учнів початкової школи і (І.Бех, 2012) виявляється сприятливим щодо виховання у дитини фундаментального для її морального розвитку новоутворення, яким є здібність цінувати особистість людини. Віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку можна вважати: незначний соціальний, моральний та естетичний досвід, підвищену емоційність, вразливість і водночас пластичність до виховних впливів, імпульсивність та безпосередність поведінки дитини, бажання постійно розширювати коло спілкування. Основними потребами дитини в початкових класах є необхідність: у спілкуванні з людьми, в емоційному контакті, визнанні, оцінці своїх дій та вчинків, виявленні власних позицій у ставленні до інших, природи, мистецтва, світу, у дружбі, товариськості, повазі до особистості, самоповазі, набутті нових знань та вмінь для естетичного пізнання довкілля та творів мистецтва [3, с.3].

Аналіз досліджень в галузі психолого-педагогічної теорії і практики дає можливість виділити основні теоретичні підходи, які доцільно використовувати в організації освітнього процесу початкової школи з метою формування естетичного сприймання у молодших школярів, а саме: культурологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентісний, інтегративний.

Отже, культурологічний підхід покликаний забезпечити готовність дитини до пошуково-дослідницької діяльності в мінливому середовищі соціуму. У філософії поняття «культура» має наступне визначення: «сукупність способів і прийомів організації, реалізації та поступу людської діяльності, способів людського життя»; «сукупність духовних і матеріальних надбань, які виражають історично досягнутий рівень розвитку суспільства і людини, втілених у результатах продуктивної діяльності» [14, с.36].

Н.Крилова виділяє такі чинники забезпечення культуровідповідності: різноманітність форм життєдіяльності дитини; включення її в складні конструкції культурних взаємодій та взаємовпливів; варіативність моделей навчання і виховання; різноманітність форм діяльності; орієнтація на самостійну освітню діяльність дітей; демократизація шкільного навчання і виховання; толерантність, коректність [6, с.4]. Культуровідповідність стає фактом активного, діяльнісного включення дитини в постійно змінну культуру шляхом співробітництва і спілкування, умови для яких мають створювати педагоги та батьки.

Базові принципи формування творчого мислення молодших школярів у процесі мистецької діяльності, а саме: принципи партисипативності, індивідуалізації та диференціації, свободи вибору, актуалізації вітагенного досвіду, освітньої рефлексії розглядає у своїх працях В.Григор'єва. Розкриває сутність за сучасних умов, доводить їх необхідність та доцільність у виховному процесі початкової школи, використання потенціалу методологічних підходів до організації процесу естетичного виховання в початковій школі; визначає форми і методи активізації сприймання дітей молодшого шкільного віку, які пов'язані з мистецькою діяльністю; розглядає застосування методики використання мистецтва в позакласних формах естетично-виховної роботи також Л.Масол [9, с. 42]. Ефективність естетичного виховання залежить від спрямованості усього виховного процесу, форм і методів його організації. Пріоритетними для учнів початкових класів є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості .

У такому контексті слушною є думка І.Беха: «Важливо виховувати особистість як субекта діяльності, яка розуміється й здійснюється як форма

розвиненої культури, оскільки тільки у ній матеріалізуються вищі духовні цінності» [3, с.4].

Термін «формування» має багато значень. В своїх дослідження Т.Голінська трактує його по відношенню до людини як придання кінцевої форми, здобуття повної зрілості, кінцевого розвитку. У педагогічній практиці термін «формування» набуває іншого змістовного значення, воно поглиблює феномен розвитку, який як відомо, детерміновано обставинами життєдіяльності людини, цілеспрямованими процесами виховання і навчання [4, с. 48].

Отже, сприйняття є цілісним актом, де відбувається пізнання не окремих якостей предмета, а пізнання його в цілому в багатоманітності всіх властивостей, з його фону. Воно структурне за законом єдності елементів; рухливе в часі і просторі; узагальнює на відмінну від фото-теле-кібернетичного відображення; усвідомлене, тобто, коригується свідомість і пов'язане з минулим досвідом людини (Б. Андрієвський, Т. Голінська, 2002).

Відповідно, під сприйманням слід розуміти процес безпосереднього відображення у свідомості людини предмета або явища у сукупності всієї багатоманітності його властивостей, які тісно пов'язані з іншими психічними процесами людської особистості (Б. Ананьєв, Р. Арнхейм, О. Бодалєв, О.Запорожець, 1989). Таким чином, процес сприймання – вибірковий і зберігає у пам'яті незмінні образи предметів; апперцептивний, залежить від особливостей людини, яка сприймає; підкорений феномену установки, тобто, готовність особистості сприймати предмети певним чином. В своїх дослідженнях психологи виділяють основні етапи процесу сприймання: схоплення, враження, впізнання, спостереження, розуміння.

Одним із основних завдань музичного сприймання в початковій школі повинне бути розкриття сили музики, відчуття, настрої, багатство музичного мистецтва. За допомогою музичної мови, яка виявляє себе як мистецтво, учень вчиться розуміти й пояснювати пережиті ним почуття, давати їм естетичну оцінку. Зміст музики викликає певні образи в уяві, створює певний емоційний стан, на основі якого складається враження від прослуханого твору. Отже, процес сприймання музичного твору є результатом складної внутрішньої діяльності людини, в якій бере участь пам'ять, чуття,

свідомість, фантазія, спогади тощо (А.Костюк,1987), (В.Медушевський, 1986; Б.Назайкінський, 1987; П.Якобсон, 1989).

Сприйняття мистецтва індивідуальне, у кожного учня є свій улюблений вид мистецтва, тому залучення учнів до різних видів мистецтва, їх синтез розширює межі їх пізнавальних можливостей, ціннісних орієнтацій, асоціативних уявлень [4]. До показників естетичного сприймання Г.Шевченко [14] відносить такі, як емоційність, оціночне відношення до предмета (на основі знань, емоційної пам'яті і досвіду), активна позиція (співпереживання). Що ж до діагностування музично-естетичного досвіду молодших школярів, то тут можна виділити таких науковців як, Е.Печерську, Н.Миропольську та О.Рудницьку [10], які обґрунтовують важливість діагностування рівня естетичної вихованості молодших школярів, подають критерії музично-естетичного розвитку дітей.

Таким чином, психіка людини пов'язана з діяльністю та нею зумовлена. Становлення естетичних цінностей особистості дитини формується саме в початкових класах, де закладаються основи виховання, забезпечується інтелектуальне, духовне і фізичне становлення особистості, а комплексне використання мистецтва в процесі формування естетичного сприймання молодших школярів – має інноваційне значення, стимулює розвиток пізнавальних, креативних здібностей учнів, здатність до творчого самовираження, потреб у художньо-творчій самореалізації, мистецькій діяльності. В такому контексті вважаємо за доцільне розглянути діяльнісний підхід.

Діяльнісний принцип полягає в отриманні знань не в готовому вигляді, а має здійснюватися у процесі навчальної та виховної мистецької діяльності, і може бути реалізований завдяки наступним умовам: безперервність і наступність; цілісне уявлення дійсності, природи, мистецтва; максимально творчий рівень соціально безпечного мінімуму освітнього стандарту мистецької освіти; психологічна комфортність у процесі сприймання мистецьких творів; варіативність вибору форм естетичної роботи; включення дітей в мистецьку творчість.

Через діяльність дитини зароджується і розвивається її здатність у думці перетворювати об'єкти, створювати образи предметів, явищ, подій. Які нею безпосередньо не сприймалися – зауважує Г.Костюк [5, с.139]. Психічним

розвитком дітей керують дорослі через організацію їх діяльності у певних напрямках, надання їй потрібного змісту та створення відповідних умов. Процес виховання збагачує психічне життя дитини, веде до виникнення нових понять, потреб, емоцій, знань, які в свою чергу, ведуть до виникнення нових видів діяльності [5, с. 131].

Формування особистості молодшого школяра значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, згідно з яким морально-естетичні правила і норми дитина засвоює активно, в процесі діяльності та спілкування з дорослими, дітьми, мистецтвом. Основна функція її полягає в тому, що в ній набувається досвід ставлення дитини до світу, до людей, до самої себе. Діяльнісно-ціннісне відношення до світу лежить в основі виховання особистісних якостей дитини. З цього приводу О. Леонт'єв справедливо зазначає, що особистість формується в результаті продуктивної діяльності [8, с. 158].

Ми вважаємо, що з метою досягнення результатів педагогу слід здійснити підбір комплексу методів формування естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку, а також емпіричне визначення становлення естетичних цінностей, формування художньо-естетичної оцінки, розвиток творчої діяльності учнів. А саме: анкетування, опитування, спостереження, проведення бесіди, тестування, аналіз результатів творчої діяльності дітей.

В процесі дослідження методичних особливостей включення дітей молодшого шкільного віку в мистецьку творчу діяльність, та з метою активізації естетико-виховного впливу можна пропонувати наступні форми, методи і прийоми роботи з естетичного виховання молодших школярів – естетична бесіда, твори-роздуми, мистецькі вправи, використання ІКТ, інтерактивні методи, мистецькі ігри, мистецькі проекти, свята, дитячий фольклор, продукти дитячої творчості: малюнки, твори-описи, музичні імпровізації, малювання музики.

Одним із основних напрямів модернізації національної системи сучасної освіти є посилення її результативної складової, реалізація в освітньому процесі компетентісного підходу. Державний стандарт початкової освіти окреслює перехід до системної реалізації ідеї компетентісного підходу, сутність якого, на думку

О.Савченко, полягає у зміні звичного постулату навчання «я знаю» на «я знаю, як це застосувати, я це розумію». Основним результатом компетентнісного підходу є суб'єктність учня, яка змінює позицію дитини в навчанні [11, с.4].

Естетичне виховання молодших школярів здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності як провідної шляхом внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів мистецького циклу, відведення належного місця «спільно-взаємодіючій діяльності» як на уроках, так і в позаурочний час; гуманізації взаємин у системах «учитель — учень», «учень — учень»; використання вчителем демократичного стилю спілкування з учнями; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

На основі аналізу теоретичного і методичного матеріалу нами визначено інтегративний підхід: пріоритетну інтегративну модель естетико-виховного процесу перед монодіяльністю. Розв'язання цих завдань передбачило вивчення і аналіз методів, що спрямовані на: розвиток естетичного (музичного, художнього) сприймання дітей; формування естетичної орієнтації (розповіді, бесіди, обговорення, написання творів-описів); методів стимулювання й мотивації навчальної діяльності (створення ситуації успіху, вивчення педагогічного досвіду); методів мистецького навчання (словесні, образно-наочні), художньо-творчі (малювання музики, мистецька гра, стимулювання художнього навчання, цілеспрямованої активізації художньої діяльності дітей).

Важливим є особистісно орієнтований підхід у вихованні молодших школярів, оскільки для дітей цієї вікової групи характерна особлива сенситивність до морально-етичних впливів, а надто сприйняття норм культурної поведінки, спілкування, мовного етикету, культури взаємовідносин, мистецької діяльності.

Дуже часто внутрішнє самопочуття, емоційний настрій дитини залежить від особистості вчителя, коли учитель залишається центральною фігурою, арбітром, авторитетом. Лише по закінченню початкової школи самооцінка, оцінка однолітків починає переважати оцінку вчителя. Зовнішнім вираженням позиції дитини є участь її у різноманітних ситуаціях дитячого мистецького життя. Вона виявляється

залежно від очікувань вчителя і дитини. Ці аспекти необхідно враховувати у роботі з дітьми та батьками (І. Бех, 2005).

Головне завдання вчителя — навчитись створювати і використовувати у шкільному житті ситуації, в яких знання і дії були б злиті та дозволили б фіксувати динаміку духовно-морального розвитку дитини, суть якого полягає у вмінні дитини самостійно, а іноді за допомогою вчителя, реалізувати свої здібності до практичної діяльності. Вчитель має допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, для якого необхідні самостійність у прийнятті рішень. В умовах євроінтеграції, – підкреслює Н.Лазаренко, – педагог має бути не традиційним транслятором знань, а фасилітатором, тренером, порадиником, другом [7, с. 105]. Фахово важливі якості особистості потребують свого постійного удосконалення як у процесі отримання професійної освіти, так і безпосередньо в контексті самої трудової діяльності, – вважає В.Шахов [13, с.200]. Перед вчителем постає важливе завдання: вирізняти мотив вчинку краси, роз'яснюючи дитині його сутність і правильність в різних типових життєвих ситуаціях, даючи їй можливість емоційного переживання разом із практичним застосуванням отриманих знань, – зазначає І.Бех [2, с. 7].

Таким чином, використання визначених нами основних методологічних підходів до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва, розкритті їх сутності за сучасних умов, доведенні їх необхідності у виховному процесі початкової школи дає позитивну динаміку, а саме: розвиток естетичного сприймання дійсності та творів мистецтва; розширення художньо-естетичного досвіду; формування художньо-естетичної оцінки; виникнення інтересу до мистецької творчості під творчим керівництвом учителя.

Нами було з'ясовано дійсний стан сформованості естетичного сприймання творів мистецтва (музики, живопису, літератури) у дітей молодшого шкільного віку, а саме проведено анкетування, опитування і тестове обстеження школярів. Як показало опитування, діти 7-9 років надають перевагу (61%) музично-естетичним враженням, які отримали завдяки засобам масової інформації. Серед дитячих уподобань домінують враження, які ні за змістом, ні за формою не можна оцінити

як факти мистецтва. Невелика частина опитаних (24%) надає перевагу народному фольклору (пісенна творчість, живопис та ін.). Зовсім мізерна кількість виборів (14%) віддана класичним творам мистецтва, причому цей вибір зробили діти, які навчаються в музичних, художніх школах, студіях або школах мистецтв.

Як свідчать результати контрольного експерименту після використання методів стимуляції розвитку естетичного сприймання молодших школярів значно піднялися рейтинги естетично-ціннісних показників та компонентів, що свідчать про рівень естетичної культури дітей, а також знизилися рейтинги байдужості, нерозуміння творів мистецтва, показники інтересу до низькоякісних течій в мистецтві. Провідними засобами може бути використання наступних видів мистецької діяльності: мистецькі презентації, творчі проекти, творчі вправи і завдання: «Намалюй музику», «Я і мистецтво», «Фарби музики», «Музичні кольори», «Мистецький портрет», «Наші творчі здобутки», «Кольоровий звукоряд», метод малювання музики, метод гри, метод інсценізації та театралізації, що сприяють активізації творчих здібностей і найбільш повному розкриттю потенційних можливостей учнів початкових класів.

Оскільки у молодшому віці у дітей домінує образне мислення, то найбільш характерними є такі форми мистецької діяльності: ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, ігрова вправа, колективне творче панно, бесіда, тематичний мистецький зошит, ранок, свято, мальовничий журнал, групова творча справа, оформлення альбому творчих робіт, уявна подорож, мистецькі конкурси, музичні ігри, школа ввічливості, демонстрація, розповідь, моделювання, вікторина, екскурсія, виставка малюнків, виставка-ярмарок, перекличка повідомлень, хвилини з мистецтвом, година спостереження, година милування, театральна вистава, ляльковий театр.

В результаті урахування визначених нами основних методологічних підходів до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва і роботи за запропонованою нами методикою учні експериментальних груп продемонстрували позитивну динаміку в формуванні естетичного сприймання, певний зріст естетично-творчих здібностей. Результати контрольного зрізу в

групах без стимулювання і активізації естетичного сприймання свідчать про те, що естетичне відношення та зацікавленість суб'єктів дослідження зростає, але формується повільно.

В контрольній групі до експерименту високий рівень розвитку естетичного сприймання простежувався у 3% учнів, достатньо високий – у 8%, середній – у 46%, низький – у 43%. Після експерименту: високий рівень – 4%, достатньо високий – 9%, середній – 47%, низький – 40%.

В експериментальних групах спостерігається зростання рівня розвитку естетичного сприймання молодших школярів. До експерименту: високий рівень – 3%, достатньо високий – 8%, середній – 46%, низький – 43%. Після експерименту: високий рівень – 8%, достатньо високий – 13%, середній – 47%, низький – 30%. Це свідчить про підвищення пізнавального інтересу та розвитку творчого потенціалу, усвідомлення естетичних цінностей у результаті цілеспрямованого впливу, який посилює їх становлення в учнів молодшого шкільного віку, визначає формування емоційного відгуку на твори мистецтва, художньо-естетичної оцінки явищ та мистецької творчої діяльності учнів початкових класів.

Отримані результати виявили певні зміни та позитивну динаміку. Результати експерименту показали зростання рівня естетичного сприймання, формування художньо-естетичної оцінки, включення дітей молодшого шкільного віку в мистецьку діяльність після проведення контрольного експерименту, але без спеціального стимулювання цей процес протікає досить повільно. Водночас, нами зафіксований зріст рівня естетичного сприймання пов'язаний із розвитком емоційно-почуттєвої сфери та творчого потенціалу молодших школярів, що зумовлено результатом застосування запропонованої методики активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку засобами комплексу мистецтв на уроках мистецького циклу та позакласній виховній роботі.

Таким чином, ми вважаємо, що формування естетичного сприймання у молодших школярів залежить від наступних педагогічних умов, а саме: зміцнення мотиваційної основи процесу естетичного сприймання із врахуванням їх психофізіологічних, вікових та індивідуальних особливостей; створення естетичного середовища; реалізація системного інтегрованого підходу до

організації художньо-оціночної діяльності дітей; збагачення творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку у процесі залучення їх до мистецької діяльності; опора на естетичний досвід дітей; співтворчість учителя і учнів.

Отже, у висновку зазначимо, виділені положення зумовлюють організацію процесу виховання творчої особистості молодшого школяра, взаємини вихователів та вихованців, роль самих дітей у цьому процесі, мають високу методологічну цінність у відношенні вибору ракурсів методичного забезпечення. А експериментальна перевірка методики формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами комплексного використання мистецтва дозволяє зробити висновок про те, що результатом проведеного дослідження є дієвість і реалізація інтегрованої моделі організації мистецької діяльності у позакласній виховній роботі, а саме в початковій школі, коли у дітей пробуджується інтерес до цінностей мистецтва, а визначення основних методологічних підходів до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва, розкритті їх сутності за сучасних умов, доводить необхідність та доцільність їх застосування у виховному процесі початкової школи.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні формування естетичного ставлення молодших школярів до дійсності засобами мистецтва у процесі позакласної виховної роботи в школі.

Література

1. Андрієвський Б.М. Взаємодії художньо-виразної мови музики та живопису в естетичному вихованні молодших школярів / Б.М. Андрієвський // Пед. науки : зб. наук, праць ХДУ. - Вип. 26. - Херсон, 2002. – С. 229-232.
2. Бех І.Д. Особистість у діапазоні розвивально-творчого потенціалу / І.Д.Бех // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2012. – № 29. – С. 3-5.
3. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти / І.Д. Бех // Світ виховання. – 2005.– № 5 (12). – С. 7–11.
4. Голінська Т.М. Поліхудожній розвиток молодших школярів засобами інтеграції мистецтв / Т.М. Голінська // Педагогіка і психологія формування

- творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наукових праць / Редкол.: Т.І. Сушенко (відпов. ред.) та інші. - Вип. 26. - Київ-Запоріжжя : ЗІПК, 2002. – С. 415-419.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк // під ред. Проколієнко; упор. В.В. Андрієвська, Г.О.Балл, О.Т.Губко, О.В.Проскура. – К.: Рад. К.,1989. – 608.
 6. Крылова Н.Б. Культуросообразность образования в современных условиях / Н.Б. Крылова // Школьные технологии. – 2006. – № 2. С. 3-10.
 7. Лазаренко Н.І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя з урахуванням процесів Євроінтеграції / Н.І. Лазаренко // Наукові записки ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наукових праць. – Вип. 54.–Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. – с.100 – 106.
 8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев // Изд. – 2., М.:Политиздат, 1990.– 304 с.
 9. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. – Х.: Ранок, 2006. - 256 с.
 10. Рудницька О.П., Миропольська Н.Е.. Критерії музично-естетичного розвитку дітей / О.П. Рудницька, Н.Е. Миропольська // Початкова школа. – 1985. - № 3. - С. 38-43.
 11. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти / О.Я. Савченко: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. – 2-ге вид., – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.
 12. Тарасенко Г.С. Відкрийте дітям дивосвіт природи: poradnik для батьків з виховання душі і серця дитини / Г.С. Тарасенко.– Вінниця, 2008.– 240с.
 13. Шахов В.І., Шахов В.В. Динаміка розвитку фахово важливих якостей у структурі професійної самосвідомості студентів спеціальності психологія / В.І.Шахов, В.В. Шахов // Наукові записки ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наукових праць. – Вип. 57.–Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2019. – с.200 – 205.
 14. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учеб.-метод. пособие /

Г.П. Шевченко. - К.: Рад. школа, 1985. - 114 с.